

บทที่ 1

บทนำ

การพัฒนากระบวนการจัดการฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาการจัดการสุขภาวะชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการข้อมูลสุขภาพและสุขภาวะของประชากรในตำบล ที่ได้สร้างความเข้าใจในการใช้ข้อมูลร่วมกัน ซึ่งในบทนี้จะได้กล่าวถึงขั้นตอนกระบวนการเพื่อให้เกิดการได้มาซึ่งข้อมูล โดยจะขอกกล่าวไว้ดังนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างเสริมสุขภาพประชากรของชุมชนเป็นนโยบายในลำดับต้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเล็งเห็นความสำคัญ จึงได้สนับสนุนให้มีการดูแลสุขภาพ โภชนาการ และสร้างนวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจำเป็นที่จะต้องใช้องค์ความรู้เฉพาะ การจัดการบริการสำหรับสุขภาพของชุมชนต้องมุ่งสนองความต้องการอย่างครอบคลุมทุกด้านโดยคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของสุขภาพ และปฏิบัติการโดยอิงหลักฐานทางการวิจัยเป็นสำคัญ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า รัฐบาลมีนโยบายปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการ มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละระดับ ถ่ายทอดนโยบายกลยุทธ์ เป้าหมายสู่การปฏิบัติ และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนด ประชาชนผู้รับบริการพึงพอใจคุณภาพการให้บริการ โดยในปีงบประมาณ 2559 นี้ได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขในการดูแลสุขภาพประชาชน ใน 10 ประเด็น ได้แก่ 1.การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวโดยบูรณาการ 5 กลุ่มวัยในตำบลต้นแบบ 2. ลดอุบัติเหตุ มีการดำเนินงานตลอดปี กำหนดจุดเสี่ยงจังหวัดละ 5 จุด ประเมินผลทุก 3 เดือน 3.การพัฒนากระบวนการสุขภาพ (Service Plan) ลดป่วย ลดตาย ลดแออัด ลดเวลารอคอยในการส่งต่อ 4.โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ค้นหา ควบคุม เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เพื่อลดปัญหาโรคไตเรื้อรัง 5.บริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การเงิน พัสดุโปร่งใส 6.ระบบส่งเสริมสุขภาพอนามัยสิ่งแวดล้อม ระบบป้องกันควบคุมโรค ระบบคุ้มครองผู้บริโภค ระบบดูแลภาวะฉุกเฉิน 7.กำจัดโรคพยาธิใบไม้ในตับเพื่อลดมะเร็งท่อน้ำดี 8.การพัฒนากฎหมายสาธารณสุข 9.การพัฒนาการผลิตยา/วัคซีน และ 10.การเร่งรัดออกใบอนุญาตของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยมอบให้ผู้บริหารหน่วยงานในส่วนกลางและภูมิภาคนำไปกำหนดเป็นตัวชี้วัดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ วัดผลได้ และติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานทุก 3 เดือน 6 เดือน 9 เดือน และ 12 เดือน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จากสภาพการปัจจุบันพบว่าศูนย์จัดการตำบลสุขภาพและเครือข่าย อบต.บัวใหญ่ และ อบต.เจดีย์ชัย มีข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และข้อมูลด้านต่างๆ เกี่ยวกับสุขภาพของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจาก TCNAP และ RECAP ข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ข้อมูลโรงเรียน หรือข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยข้อมูลต่างๆ ที่จัดเก็บไว้มีการรายงานยังไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ซึ่งข้อมูลต่างๆ ไม่สามารถส่งต่อไปยังนักวิชาการหรือนักวิจัยที่จะเข้ามาช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนได้ทันที เพราะด้วยแต่เดิมจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของ อบต. ไม่รู้จักว่ามีนักวิจัยท่านใดบ้างที่

เชี่ยวชาญและสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ และในส่วนของนักวิจัยก็ไม่ทราบว่าชุมชนมีข้อมูลด้านสุขภาพอะไรบ้างทำให้ไม่สามารถดึงศักยภาพข้อมูลของชุมชนออกมาใช้ได้ นักวิจัยมีหลากหลายกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับสุขภาพเหมือนๆ กันก็พื้นที่ซ้ำซ้อนติดต่อกับเจ้าหน้าที่คนเดียวกันเพราะต้องการข้อมูลเดียวกัน เป็นต้น และอีกหน้าที่หนึ่งของทั้ง 2 อบต. คือการเป็นแม่ข่ายของ สสส. ที่มีหน้าที่ติดตามเสริมพลังการดำเนินงานของ อบต. เครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จากที่กล่าวมามีการทำงานที่มีความหลากหลาย ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญว่าถ้าชุมชนสามารถจัดการข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเอง ส่งต่อข้อมูลประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของชุมชนไปยังนักวิจัยได้ทันที สร้างความเชื่อมโยงเพื่อการใช้ประโยชน์ด้านวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สู่การใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างครอบคลุม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทการจัดการข้อมูลด้านการวิจัยและพัฒนาสำหรับการจัดการสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมในภาคีเครือข่าย

1.2.2 เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการวิจัยและพัฒนาสำหรับการจัดการสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมในภาคีเครือข่าย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลหลัก/หน่วยทดลอง

ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าระดับตำบล หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าชุมชน โรงพยาบาลชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ประชาชน ของ อบต.เจดีย์ชัย อบต.บัวใหญ่ อบต.ดอนไผ่ อบต.นาไร่หลวง อบต.น้ำตก และอบต.พระธาตุขิงแกง

1.3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร/ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.3.2.1 ขอบเขตด้านตัวแปร

1) ตัวแปรต้น

การพัฒนากระบวนการจัดการฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาการจัดการสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม จะช่วยนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ชุมชนและนำสู่การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2) ตัวแปรตาม

ผลประเมินการใช้งานระบบการจัดการฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาการจัดการสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1.3.2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ศึกษาบริบทและจัดการข้อมูลสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม ค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานจากระบบที่มีอยู่ เช่น ระบบ TCNAP หรือ RECAP หรือ โครงการสารภี (Saraphi Health) ระบบการจัดการฐานข้อมูลสุขภาพชุมชนเทศบาลตำบลปริก งานวิจัยเรื่องการศึกษาการดูแลสุขภาพด้วยตนเองของครอบครัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และลงพื้นที่ร่วมกับชุมชน

2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้เกี่ยวข้องและผู้มีประสบการณ์ใช้ระบบงานจริง

3) วิเคราะห์ข้อมูลตัวอย่างต้นแบบเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพชุมชน และออกแบบตารางเพื่อการเก็บข้อมูลที่จะนำเข้าสู่การจัดเก็บในระบบฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

4) ทบทวนการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดอย่างมีส่วนร่วม

1.3.2.3 การพัฒนาระบบการจัดการฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาการจัดการสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม

1) จัดหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการจัดการฐานข้อมูล โดยโปรแกรมที่ใช้มีทั้งรูปแบบที่ต้องมีค่าใช้ค่าและไม่มีค่าใช้จ่าย ทีมนักวิจัยเลือกใช้โปรแกรมแบบที่ไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับใช้ในการจัดเก็บของทั้งหมดที่ได้เตรียมการไว้

2) นิยามความหมาย พร้อมจัดหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อลดความซ้ำซ้อนก่อนที่นำไปใช้ในระบบฐานข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการจัดการฐานข้อมูล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน

3) จัดหาพื้นที่สำหรับการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูล เพื่อการเรียกใช้ข้อมูลที่ง่ายและยังคงอยู่แบบยั่งยืน

4) ตรวจสอบความถูกต้องของการจัดการตารางต้นแบบการจัดเก็บข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์

5) ทดสอบโปรแกรมด้วยข้อมูลต้นแบบให้พร้อมกับการนำไปใช้ในสถานการณ์จริงจนกว่าโปรแกรมจะสมบูรณ์

6) นำระบบทดสอบกับพื้นที่แม่ข่าย เพื่อเตรียมการจัดอบรมการใช้โปรแกรมระบบกับพื้นที่

7) ประเมินประสิทธิภาพระบบด้วยผู้เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญ

1.3.2.4 นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์เผยแพร่สู่การใช้ประโยชน์แบบมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุม เพื่อให้มีข้อมูลการเชื่อมโยงสุขภาพชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลาที่ทำการวิจัย

อบต. บัวใหญ่ อบต.เจดีย์ชัย อบต.ดอนไฟ อบต.นาไร่หลวง อบต.น้ำตก อบต.พระธาตุขิงแกง และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ โดยมีระยะเวลาดำเนินการโครงการ 1 ปี

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.4.1 มีข้อมูลต้นแบบสำหรับการออกแบบตามความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง

1.4.2 มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำเสนอข้อมูลสุขภาพของชุมชนและนำเสนอประเด็นปัญหาด้านสุขภาพของชุมชนที่จะส่งต่อให้นักวิจัยนำมาวิเคราะห์ที่จะช่วยเหลือชุมชนได้

1.4.3 มีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยนำเสนอข้อมูลการติดตามเสริมพลังองค์กรชุมชนจัดการตนเองเพื่อสุขภาพเชิงสร้างสรรค์และจัดทำคู่มือการใช้ส่งมอบให้ผู้ใช้งาน

1.5 ผลกระทบของโครงการ

1.5.1 ชุมชนมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จัดเก็บข้อมูลสุขภาพของชุมชน และสามารถบริหารจัดการข้อมูลต่างๆ ที่อยู่ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยชุมชนเอง และยังสามารถส่งข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้ามาศึกษา ค้นคว้า และช่วยแก้ไขได้

1.5.2 ชุมชนมีข้อมูลนักวิจัยในด้านต่างๆ ที่จะขอรับความช่วยเหลือได้ ด้วยการติดต่อสื่อสารผ่านโครงการวิจัย

1.5.3 อบต.แม่ข่ายสามารถติดตามเสริมพลังองค์กรชุมชนจัดการตนเองเพื่อสุขภาวะเชิงสร้างสรรค์ให้กับเครือข่ายองค์กรชุมชนหรือเครือข่าย อบต.ได้

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 คำนิยามศัพท์ทั่วไป

1.6.1.1 ภาคีเครือข่าย หมายถึง ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าชุมชน โรงพยาบาลชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ประชาชน ของ อบต.เจดีย์ชัย อบต.บัวใหญ่ อบต.ดอนไฟ อบต.นาไร่หลวง อบต.น้ำตก และอบต.พระธาตุขิงแกง

1.6.1.2 ประเด็นปัญหาด้านสุขภาพ คือ รายงานสรุปข้อมูลสุขภาพของประชาชนที่มีสภาวะผิดปกติ เช่น มีรายงานการเปรียบเทียบของการป่วยเรื้อรังของประชากรที่เพิ่มมากขึ้น

1.6.1.3 ส่งต่อโจทย์วิจัย หมายถึง รายงานสรุปข้อมูลที่ชุมชนต้องการให้นักวิจัยได้ทราบ เพื่อช่วยหาแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพให้ชุมชน

1.6.1.4 การวิจัย คือ การค้นคว้าหาความรู้ใหม่อย่างมีระบบโดยใช้ระเบียบวิธีที่ยอมรับในศาสตร์นั้น อันประกอบด้วย ปัญหาวิจัย จุดมุ่งหมายในการวิจัย สมมุติฐาน (ถ้ามี) การรวบรวม การวิเคราะห์ ข้อมูล และการแปลผลวิเคราะห์

1.6.2 คำนิยามเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติ เป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้แก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน

1.6.2.1 การวิเคราะห์ระบบ (Systems Analysis) คือ ความเข้าใจในความต้องการของกลุ่มเป้าหมายพื้นที่เทศบาลตำบลป่าเขาและการสร้างแบบจำลองเชิงตรรกะของระบบใหม่

1.6.2.2 การออกแบบระบบ (Systems Design) คือ การสร้างแบบพิมพ์เขียวของระบบใหม่ตามความต้องการในเอกสารความต้องการระบบ

1.6.2.3 ฐานข้อมูลกลาง (Database Center) คือ แหล่งหรือศูนย์ที่มีข้อมูลที่สัมพันธ์กัน ถูกนำมาใช้ร่วมกัน มีผู้รับผิดชอบข้อมูล ลดปัญหาการจัดเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อนกัน ถูกข้อมูลมีความถูกต้องแม่นยำ และมีซอฟต์แวร์ช่วยเพื่อให้การจัดเก็บข้อมูลและนำมาใช้ได้ทันทีทันใด

1.6.2.4 ระบบฐานข้อมูล (Database) หมายถึง แหล่งหรือศูนย์ที่มีความสัมพันธ์กัน ประกอบไปด้วยกันจัดการฐานข้อมูล เป็นซอฟต์แวร์ที่ช่วยจัดการฐานข้อมูลของระบบโดยมีเป้าหมายสำคัญ

1.6.2.5 วงจรการพัฒนาาระบบสารสนเทศเป็นวงจรที่แสดงถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ รูปแบบวงจรการพัฒนาะบบมีการคิดค้นและพัฒนาขึ้นอย่างหลากหลาย